

VELIKA I MALA SLOVA

Velikim početnim slovima se pišu vlastita imena, i to:

a) lična imena i prezimena: *Milorad, Zdravko, Suvajdžić, Jovanović;*

b) nadimci i atributi ako se sami upotrebljavaju ili su srasli s imenom i postali njegov sastavni deo: *Miša, Goca, Jovan Jovanović Zmaj, Dušan Silni, Ričard Lavljeg Srca, Petar Veliki;*

c) imena božanstava: *Jupiter, Afrodita, Zevs, Apolon;*

č) imena životinja i građevina: *Šarac, Jablan, Vučko, Sava centar, Krivi toranj u Pizi;*

ć) imena pripadnika naroda: *Srbin, Crnogorac, Mađar, Grk;*

d) imena stanovnika gradova, krajeva, zemalja, država, kontinenata: *Novosađanin, Piroćanac, Nišljija, Bačvanin, Jugosloven, Evropljanin, Australijanac;*

đ) imena nebeskih tela: *Sunce, Zemlja, Mesec, Kumova slama, Mars, Venera;*

e) imena kontinenata, država, naseljenih krajeva i mesta (sve reči u njima osim veznika i priloga): *Evropa, Srbija, Crna Gora, Horveška, Mačva, Dalmacija, Lika, Beograd, Tršić, Novi Sad, Bosna i Hercegovina, Brod na Kupi, Južna Amerika, Dvor na Uni;*

f) imena mora, reka, jezera, planina i druga geografska imena: *Dunav, Palić, Kopaonik, Morava, Jadransko more, Fruška gora, Plitvička jezera, Balkansko poluostrvo;* ako se sastoje iz više reči, pišu se velikim početnim slovom samo prve reči, a druge samo ako su vlastite imenice: *Južna Morava, Beli Drim.*

g) imena ulica i trgova: *Studentski Trg, Železnička ulica, Beogradska ulica;* ako se sastoje iz više reči samo se prva reč piše velikim slovom a ostale malim slovom izuzev vlastitih imena: *Bulevar Nikole Tesle, Ulica Petra Petrovića Njegoša;*

h) imena praznika: *Božić, Uskrs, Bajram, Đurđevdan, Nova godina, Prvi maj;*

i) nazivi ustanova, preduzeća, društava: *Matica srpska, Osnovna škola "Mladost", Vojvođanska banka, Beogradsko dramsko pozorište,*

*Sportsko društvo "Partizan", Medicinski fakultet u Beogradu,
Organizacija ujedinjenih nacija;*

j) nazivi knjiga, časopisa, novina, književnih dela: *Opšta enciklopedija,
Naš jezik, Borba, Na Drini ćuprija, Đački rastanak;*

k) prisvojni pridevi izvedeni od vlastitih imenica sufiksima -ov, -ev, -in:
Markov, Milošev, Marin, Bosančeva, Beograđankina, Jugoslovenov.

Velikim početnim slovom se piše:

a) prva reč u rečenici:

*Spušta se noć. Ledena kiša dobuje u prozore. Gde su ljudi? Nema žive
duše! Ulice su puste.;*

b) prva reč posle dve tačke kada je upravni govor među navodnicima:

Al' govori Musa Arbanasa:

*"Priđi, Marko, ne zameći kavge,
il' odjaši da pijemo vino...";*

c) nastavak pisma iza naslova ako se pismo nastavlja u novom redu, i
to bez obzira da li se iza naslova stavlja zarez ili uzvičnik:

Draga mama,

Tvoje pismo sam primila tek juče iako...

ili

Draga Ljiljo!

Molim te, nemoj se ljutiti što se retko javljam...

Velikim početnim slovom pišu se zamenice **Vi** i **Vaš** iz poštovanja
prema osobi kojoj se piše:

*Dragi nastavnice, Javljam Vam se odmah po dolasku u letovalište. Na
putu smo se držali Vaših preporuka...*

Malim slovom se piše:

a) nastavak upravnog govora ako je bio prekinut umetnutom rečenicom
radi nekog objašnjenja; na primer:

*"Hoće li svi", pitao je direktor na zboru učenika, "pomoći u uređenju
okoline škole?";*

b) nastavak rečenice posle upravnog govora, na primer:

"Hoćemo!" - odgovorili su svi prisutni učenici.

*"Krenimo na posao, onda, odmah posle sastanka" - povikaše neki
učenici.;*

c) prisvojni pridevi izvedeni od vlastitih imenica sufiksima -ski, -ški, -čki, npr. *novosadski, beogradski, evropski, češki, niški, subotički, američki, kragujevački*;

d) zamenice vi i vaš kad se u pismu ne obraća samo jednoj osobi već grupi ili kad se piše dopis nekoj ustanovi, firmi, društvu; npr.:
Osnovnoj školi "J.J. Zmaj", Sremska Mitrovica.
Obaveštavamo Vas da je...

SASTAVLJENO I RASTAVLJENO PISANJE REČI

Sastavljeno se pišu:

a) složenice koje imaju samo jedan akcenat i u kojima se prvi deo ne menja, na primer: *Beograd (Beograda, Beogradu), goloruk, parobrod, pismoša, bezdušan, jugozapadni, prepoloviti, izvući*;

b) nazivi stanovnika naselja iako se imena tih naselja sastoje od dve akcentovane reči i pišu se odvojeno; na primer: *Novosađanin (prema Novi Sad), Belocrkvanka (prema Bela Crkva), Bjelopoljac (prema Bjelo Polje)*;

c) prisvojni pridevi izvedeni od naziva mesta ako se sastoje od dve akcentovane reči, npr. *gornjomilanovački (prema Gornji Milanovac), južnoamerički (prema Južna Amerika), krivopalanački (prema Kriva Palanka)*;

č) rečca **ne** uz imenice i prideve s kojima srasta u složenice, na primer:
- neznanje, nečovjek, nezahvalnost, neznalica, nebriga, neprijatelj - nepoznat, neprirodan, nezreo, nepismen, nevelik, nevidljiv;

ć) složeni prilozi kao: *malopre, pokadšto, gdekad, gdegdje, najednom, napamet, otprilike, sneruke i predlozi: povrh, namesto, ukraj, uoči, podno*;

d) rečca naj- u superlativu opisnih prideva, na primer: *najlepši, najlakši, najbolji, najjači, najjednostavniji*.

S crticom između prvog i drugog dela pišu se polusloženice, ako svaki od sastavnih delova čuva svoj akcenat i ako se prvi deo ne menja po padežima. Tako se pišu:

a) višočlani nazivi mesta, na primer: *Herceg-Novog (iz Herceg-Novog, u Herceg-Novom), Ivanić-Grad*;

b) dve imenice od kojih jedna određuje drugu, a zajedno označavaju jedan pojam, na primer: *baš-čaršija, radio-amater, rak-rana, auto-put, general-major, general-potpukovnik;*

Rastavljeno se pišu:

a) rečca **ne** u odričnim oblicima glagola, na primer: *ne znam, ne veruju, ne dolazimo, ne pitaj, ne može; izuzetak* su odrični glagoli *neću, nemam, nemoj, nisam;*

b) odrične zamenice *niko, ništa, nikoji, ničiji, nikakav*, kad se upotrebljavaju s predlogom, na primer: *ni za koga, ni sa kim, ni u čijem, ni pred kakvim, ni za kojim;*

c) rečca **li** uz glagole u upitnim rečenicama, npr. *Hoćeš li doći? Veruješ li mi? Znaš li to? i u upitnim rečenicama sa da, na primer: Da li bi mi pomogla? Da li imaš novca?*

INTERPUNKCIJA

U pisanju se radi jasnijeg prikazivanja onoga što hoće da se kažu, upotrebljavaju pojedini znaci koji se zajedno nazivaju **interpunkcija** ili **rečenični znaci**.

Znaci interpunkcije su: tačka, zarez, tačka i zarez, dve tačke, navodnici, upitnik, uzvičnik, zagrade i crta.

Tačka se stavlja na kraju obaveštajne - potvrdne i odrične rečenice, na primer: *Svaki dan učim za ispit. Za ispit ne učim redovno.*

Zarez se kao znak interpunkcije upotrebljava često i u različitim rečeničnim situacijama. Pošto je jedno od osnovnih načela srpskog pravopisa slobodna (logična) interpunkcija, za upotrebu zareza je najvažnije pravilo da se **ono što je u mislima tesno povezano, što predstavlja jednu celinu, ne odvaja zarezom**, a delovi koji čine celinu za sebe, odvajaju se zarezom od ostalih delova rečenice. Zarezom se odvajaju:

a) reči i skupovi reči (istovrsni delovi rečenice) u nabranjanju: *Miša, Drenko, Nenad i Srđan su otišli na izlet. Poneli su i dobre hrane, i bezalkoholnih pića, i društvenih igara.;*

b) nezavisne rečenice kad nisu povezane veznicima: *Došao je, pozdravio se, dobro večerao i nestao.;*

c) paralelni delovi rečenice kad su u suprotnosti: *Zadatak je težak, ali zanimljiv. Pokloniću tebi a ne Igoru. Nismo letovali na moru, već u planini.*

d) rečenice koje su u suprotnosti: *Kasnije smo krenuli, ali smo stigli na vreme. Vi ste pošli ranije a ipak ste zakasnili.;*

e) rečenice u inverziji (kad se zavisna rečenica nalazi ispred glavne), na primer: *Kad se spremim, pozvaću te telefonom. Ako možeš, pomози mi. lako sam znala, nisam odgovorila na sva pitanja.;*

f) reč ili skup reči koji su naknadno dodati ili umetnuti u rečenicu: *To je, dakle, tvoj voćnjak. Sve ću ti, naravno, ispričati. Ti si u pravu, neosporno.;*

g) vokativ i apozicija su, takođe, naknadno dodati u rečenicu, pa se odvajaju zarezom, na primer: *Vi ćete, deco, dobiti slatkiša. Tebi ćemo, bako, doneti voća. Dela Ive Andrića, jedinog jugoslovenskog Nobelovca, prevedena su na mnoge jezike.;*

h) uzvici isto nisu sastavni delovi rečenice, pa se odvajaju zarezom: *Uh, što je hladno! Oh, što me boli zub! O, stigla si?!;*

i) umetnute rečenice na primer: *U mom selu, koje je jedno od najuspešnijih u voćarstvu, gotovo svi gaje maline.;*

j) između mesta i datuma, na primer: *Sombor, 15. avgust 1991. U Novom Sadu, 2. aprila 1957.*

Tačka i zarez se upotrebljavaju:

a) između rečenica koje su u složenoj rečenici manje povezane sa drugim rečenicama, na primer: *Kad smo se sreli, pozdravili smo se, razgovarali o školi; nismo pominjali nedavnu svađu.;*

b) između grupa reči koje se razlikuju po srodnosti, na primer: *Na put ću poneti: odeću, obuću, kišobran, higijenski pribor; knjige, sveske, pribor za pisanje; društvene igre, fudbal i reket za stoni tenis.*

Dve tačke se se stavljaju:

a) iza reči kojima se najavljuje nabranjanje, a ispred onoga što se nabranja, na primer: *Na pijaci kupi: sira, jaja, kajmaka, mesa, salate i luka.;*

b) ispred navođenja tuđih reči (upravnog govora); npr. *Rekao nam je doslovno: "Novac za ekskurziju je obezbeđen".*

Navodnicima se obeležavaju:

a) tuđe reči kad se doslovno navode , na primer: *Ulazeći svi zagrajaše "Srećan ti rođendan!"*

b) reči koje se upotrebljavaju s ironijom i kojima nečemu ne želi da se da suprotno značenje: npr.: *Znam, ti si "vrednica". Doneo je tvoj "veliki projatelj".*

Na kraju upitnih rečenica stavlja se **upitnik**, a iza uzvičnih rečenica, kao i iza manjih govornih jedinica koje se izgovaraju u uzbuđenju, povišenim glasom, stavlja se **uzvičnik**, na primer: *Kako si? Šta radiš? Uh, što sam gladna! Ne viči! Požar!* Kada se pitanje izgovara povišenim glasom iza njega se stavlja **i upitnik i uzvičnik**; npr. *On položio?! Ne daš?!*

Zagradom se u rečenici odvaja ono što se dodaje radi objašnjenja prethodne reči ili dela rečenice, na primer: *Interpunkcija (rečenični znaci) doprinosi jasnijem izražavanju. Imenske reči (imenice, pridevi, zamenice i brojevi) menjaju se po padežima. Za vreme Prvog svetskog rata (1914 - 1918) vladale su nestašice hrane, odeće i lekova.*

Crta se piše:

a) Umesto prvog dela navodnika u dijalogu i to u štamšanim tekstovima, a drugi deo se izostavlja; i na kraju upravnog govora se piše crta ako se rečenica nastavlja i objašnjava nešto o upravnom govoru; na primer:

- *Ko je to bio? - Upita majka.*
- *Moj drug.*
- *Zašto ga nisi pozvao unutra?*
- *Žurio je - promrmlja Miloš.;*

b) kad se želi nešto istaći, ili naglasiti suprotnost, neočekivanost; na primer: *Pođem ja, kad - nigde nikog. Sve sam naučila, sve znam - ne vredi, zbunila sam se.*

PRAVOPISNI ZNACI

Pravopisni znaci se upotrebljavaju **uz pojedine reči** za razliku od interpunkcije koja se upotrebljava u rečenici.

U pravopisne znake se ubrajaju: tačka, dve tačke, nekoliko tačaka, crta, crtica, zagrada, apostrof, znak jednakosti, znak porekla, akcentski znaci i genitivni znak.

a) **Tačka** se kao pravopisni znak upotrebljava:

- iza skraćenica: *npr., itd., sl., tj.;*

- iza rednih brojeva kada se pišu arapskim brojkama: *15. mart 1991. godine.*

Tačka se **ne piše** iza rednih brojeva napisanih arapskim brojkama kada se iza njih nađe drugi pravopisni znak (zarez, zagrada, crta ili koji drugi); npr.: *O tome ćete naći informacije na 119, 120, 121 i 122. strani. Na nekim spratovima (2, 4. i 5) su pokvarene električne instalacije. Na 10-15. kilometru ćeš ugledati planinarski znak.*

b) **Dve tačke** se kao pravopisni znak pišu:

- između brojeva ili slova kojima se iskazuje neki odnos i čitaju se "prema".

Na primer:

Rezultat utakmice je 2:1 u korist "Crvene Zvezde".

Korenski samoglasnik se smenjuje o:i:a u rečima ploviti - plivati - poplaviti.

c) **Nekoliko tačaka** (najčešće tri) stavljaju se:

- umesto izostavljenog teksta i u isprekidanom tekstu; na primer:

Predlozi su: kod, pored, u, sa...

Kad se voz zaustavio, on se pojavi... i reče: "Divno je vratiti se kući".

d) **Crta** se kao pravopisni znak upotrebljava:

- između brojeva umesto predloga do, npr.:

Kupi 10 - 15 kilograma krompira.

Ivo Andrić (1892 - 1975) je dobio Nobelovu nagradu za književnost.

Ako se ispred prvog broja nalazi predlog od, crtu ne treba pisati već ispisati i predlog do; na primer: *Prvi svetski rat je trajao od 1914. do 1918. godine.*

- između naziva gradova i drugih mesta da bi se označio pravac kretanja, na primer: *Put Beograd - Niš ima veliki privredni značaj.*

- između dva ili više imena kojima se označavaju tako tesno vezani pojmovi da oni čine jedan pojam.: *Utakmica "Crvena Zvezda" - "Partizan" je uvek najznačajnija utakmica koja se igra.*

e) **Crtica** se kao pravopisni znak piše:

- između delova polusloženica: *radio-aparat, auto-mehaničar, foto-aparat, aero-miting;*

- pri rastavljanju reči na slogove na kraju retka;

- u složenim ili izvedenim rečima u kojima se prvi deo piše brojem a drugi deo slovima: *150-godišnjica, 40-tih godina prošloga veka, 15-godišnjak;*

- između skraćenica i nastavka za oblik, na primer: *Prema Tanjug-ovoj vesti, do rata među sukobljenim stranama neće doći. Kulturna saradnja sa UNICEF-om je dobra.*

f) **Zagrada** kao pravopisni znak:

- služi da označi oba oblika reči o kojima se govori, npr.:

Predlog s(a) uz instrumental sredstva se ne upotrebljava.

- stavlja se iza rednog broja ili slova kojima se označava novi odeljak:

1), 2), 3) itd. - a), b), v) itd.

g) **Apostrof** se stavlja umesto izostavljenog slova: *Je l' to tačno?*

h) **Znak jednakosti** se upotrebljava između reči da bi se označila njihova jednaka vrednost, a čita se: **jednako, ravno, isto što, jeste**. Na primer:

himba = sumnja, tata = subjekat (u rečenici)

i) **Znaci porekla** su > i <. Upotrebljavaju se u stručnim tekstovima.

- znak > se čita "**dalo je**" ili "**razvilo se u**", npr.:

tvojega > tvoega > tvooga > tvoga;

- znak < se čita "**postalo je od**", npr.:

crnji < crn -ji; junače - junak -e

j) **Akcentni znaci** se beleže u stručnoj literaturi (obično iz gramatike) i u običnim tekstovima kad je potrebno da se označi reč koja se od iste reči u susedstvu razlikuje samo akcentom; npr.:

Sâm sam to uvideo.

Došao je da dâ oglas.

k) **Genitivni znak** se stavlja na krajnji vokal genitiva množine kad je potrebno označiti razliku ovoga oblika od drugih oblika, najčešće genitiva jednine iste zamenice. Na primer: *Iz primerâ možeš zaključiti o toj pojavi.* Genitivnim znakom je naznačeno da je to genitiv množine, odnosno da se iz više primera može zaključiti, a ne samo iz jednog.

SKRAĆENICE

U srpskom jeziku postoje dve vrste skraćenica:

I Skraćenice koje nastaju skraćivanjem reči u čitanju se izgovaraju potpuno, kao da nisu skraćene. I one se međusobno razlikuju, a najčešće se upotrebljavaju sledeće:

a) skraćenice kod kojih se skraćivanje označava tačkom:

br. (broj)

tzv. (zako zvani)

ž.r. (ženski rod)

uč. (učenik)

i sl. (i slično)

v.d. (vršilac dužnosti)

str. (strana)

tj. (to jest)

o.g. (ove godine)

b) skraćenice za mere, veličine, novčane jedinice koje se pišu bez tačke:

<i>m (metar)</i>	<i>g (gram)</i>	<i>USD (američki dolar)</i>
<i>cm (centimetar)</i>	<i>t (tona)</i>	<i>EUR (evro)</i>
<i>km (kilometar)</i>	<i>l (litar)</i>	<i>JPY (japanski jen)</i>
<i>kg (kilograd)</i>	<i>dcl (decilitar)</i>	<i>GBP (britanska funta)</i>
<i>mg (miligram)</i>	<i>hl (hektolitar)</i>	<i>SIT (slovenački tolar)</i>

Pošto su to međunarodne skraćenice pišu se latinicom.

c) Bez tačke se pišu i sledeće skraćenice: dr (doktor), gđa (gospođa), gđica (gospođica).

II Skraćenice koje su nastale od prvog slova ili sloga svake reči u višesložnim izrazima (složene skraćenice) čitaju se različito:

a) neke se čitaju potpuno kao da su svi delivi reči napisani, a pišu se bez tačke, npr.:

VPŠ - Viša poslovna škola

UN - Ujedinjene nacije

PTT - Pošta, telefon, telegraf

b) neke postaju reči pa se čitaju kao skraćenice i menjaju po padežima, npr.:

Bila sam u SAD-u. Iz SAD-a sam donela kompakt diskove sa operskom muzikom.

c) skraćenice preuzete iz stranih jezika pišu se kako se izgovaraju i menjaju se po padežima, npr.:

Uneskova pomoć zemljama u razvoju je dragocena.

Pomoć u hrani i lekovima je stigla od Unicefa.

PISANJE TUĐIH REČI

U srpskom jeziku, kao i u drugim jezicima, ima mnogo reči koje su preuzete iz jezika drugih naroda i prilagođene našem jeziku. Takve reči danas i ne osećamo kao pozajmljenice, na primer: *puška, čarapa, košulja, sat, sapun, kralj* i dr.

U drugu vrstu pozajmljenica ili tuđica spadaju reči koje osećamo kao reči stranog porekla. Takve reči treba upotrebljavati s merom: kad za njih nema zamene, u naučnim tekstovima, u oblastima tehnike i sl.

Za pisanje pozajmljenica postoje utvrđena pravila:

I Reči iz **klasičnih jezika** (grčkog i latinskog) su se odomaćile u našem jeziku i u naučnoj terminologiji i prilagodile duhu našeg jezika, pa se pišu onako kako se izgovaraju: *astronomija, instrument, subjekat, hemija, gimnazija, hirurgija; Ciceron, Olimp, Homer, Aristotel, Vavilon, Cezar* itd.

II U pisanju reči iz **živih jezika** ima malo razlika.

a) Zajedničke imenice i pridevi pišu se onako kako se izgovaraju u jeziku iz kojeg su preuzete, ali prilagođeno našem pismu i glasovnom sistemu. Na primer: *spiker* i *tvist* se u našem jeziku ne mogu izgovoriti kao u engleskom. U ovakve pozajmljenice spadaju reči: *gulaš, ambalaža, intervju, korner, ofsajd, duet, bas, bife, šofer, kompjuter* i mnoge druge.

b) Tuđa vlastita imena pišu se različito:

- izvorno, onako kako se pišu u jeziku iz kojeg potiču, ako se na srpskom pišu latinicom, na primer: *Ernest Hemingway (Ernest Hemingvej), Boccaccio (Bokačo), Shakespeare (Šekspir), Chicago (Čikago), New York (Njujork), München (Minhen), Zürich (Cirih)*; u tom slučaju se u zagradi piše kako se ime izgovara, i to kad se pominje prvi put;
- onako kako se izgovaraju (fonetski) kad se na srpskom pišu ćirilicom; u tom slučaju se, kad se prvi put pomene ime, u zagradi piše izvorno;
- fonetski, bez obzira na naše pismo, kad su reči iz slovenskih jezika koji se služe ćirilicom (ruskog, bugarskog, makedonskog itd.); na primer: *Jesenjin, Nikolaj Gogolj, Lav Tolstoj, Janevski, Gligorov* itd.

c) Imena mnogih stranih gradov, zemalja i druga geografska imena pišu se fonetski i ćirilicom i latinicom ako su već dugo prilagođena duhu našeg jezika, na primer: *Njujork, Beč, Venecija, Mađarska, Rim, Solun* itd.